

Dacoromania

Buletinul „Muzeului limbei române“.

Anul I

1920.

Muzeul limbei române.

Universitatea română din Cluj și-a fixat de la început planul de activitate cu un întreg scop.

Menirea ei principală este și va trebui să rămână cea de școală superioară, care are să pregătească generațiile viitoare de muncitori intelectuali, cultivând *învățământul clasic*. Studenții acestei Universități vor trebui să-și agonisească din cursurile profesorilor lor, în curent cu rezultatele cele din urmă ale științei, cunoștințele temeinice pentru cariera lor viitoare, iar în seminariile, clinicele, institutele și laboratoarele universitare, în contact nemijlocit cu profesorii lor, cunoștințele teoretice au să fie aprofundate prin lucrări practice, grupându-se într'un sistem de cugetare științifică. Pentru studiul limbei și literaturii române există, la Universitatea din Cluj, afară de cursurile profesorilor de specialitate, seminarul de limba și literatura română.

Universitatea nu are însă voie să se restrângă la activitatea aceasta școlară, mai mult reproductivă, care dă elevilor ei rezultatele științei și-i introduce în metoda investigațiilor științifice, ci ea trebuie să fie și un *lăcaș al cercetărilor originale*.

În institute speciale, create pe lângă Facultăți, în care începe opera de savant a profesorilor, se va face munca productivă care are să ducă știința cu un pas mai departe spre progres. În aceste institute se întâlnesc, în calitate de colaboratori, dascălii cu elevii lor care au trecut ucenicia, sau care, după ce au părăsit Universitatea, se întorc ca oameni de știință la sânul almei mater.

E firesc ca obiectul studiilor întreprinse în astfel de institute să fie, înainte de toate, scrutarea țării în care e adăpostită Universitatea, cu comorile nesecate ce le deschide ea cercetătorului, în toate ramurile științei. *Muzeul limbei române* este un astfel de institut, creat pe lângă Facultatea de litere și filozofie a Universității din Cluj.

Dacă în aceste institute speciale un număr restrâns de cercetători se izolează de zgomotul lumii și de preocupările ei imediate, spre a se dedica scrutării vecinului adevăr, Universitatea românească — cel puțin pentru un șir de ani de aci înainte, până vom avea și noi, ca popoarele cu o cultură veche, o pleiadă de învățați în afară de cadrele universitare — mai are și o altă datorie de împlinit, cea de *popularizare a științei*. Spiritul democratic care stăpânește epoca în care trăim și nevoia de a răspândi cât mai multă lumină în cercurile largi ale populațiunii, uitate de înaintașii noștri în întunec, pretind ca școala studiilor superioare se țină viu contactul cu intelectualii țării și să desvolte dragostea de știință în toate păturile sociale.

De la această datorie națională și cerință a vremii nu se poate sustrage nici Muzeul limbei române; cu atât mai puțin, cu cât interesul științific pentru limba maternă există de fapt la aproape fiecare om. Dacă studiile filologice nu mai interesează astăzi publicul mare în măsura în care ele pasionau pe părinții și moșii noștri, vina o poartă înainte de toate filologii înșiși. Aceștia, rupând în mod lăudabil cu romantismul ce stăpânește generația trecută, în loc de a păstra cald interesul pentru studiul limbei, popularizând mijloacele științifice ale școlii cele nouă, s'au închis în turnul lor de fildeș, pierzându-se în lucrări de amănunt pe care diletanții nu le mai puteau urmări.

Astfel se explică scopul dublu și mijloacele varii pe care Muzeul limbii române le definește prin următoarele articole din statutele sale :

Art. 2. — Scopul acestui Muzeu al limbii române este :

a) Strângerea și prelucrarea științifică a materialului lexicografic al limbii române din toate timpurile și din toate regiunile locuite de Români ;

b) Pregătirea de studii și lucrări speciale în vederea unificării limbii literare și a terminologiei tehnice și speciale în toate ținuturile românești ;

c) Deșteptarea interesului obștesc pentru studiul și cultivarea limbii române ;

d) Pregătirea de filologi români.

Art. 3. — Spre atingerea acestui scop, Muzeul limbii române va avea dreptul :

a) Să intre în corespondență directă cu toate autoritățile din țară și cu instituțiile străine similare ;

b) Să primească donațiuni, care vor fi întrebuințate exclusiv pentru scopurile științifice ale Muzeului și să împrumute spre studiere sau publicare orice manuscrise, documente, tipărituri, sau obiecte de muzeu ;

c) Să delege pentru studii științifice în bibliotecile, arhivele, muzeele sau colecțiile din țară și străinătate cercetători pregătiți, cărora le dă mijloacele materiale pentru aceste cercetări.

Art. 4. — Lucrările Muzeului limbii române pot cuprinde orice ramură a filologiei române. În deosebi se va face :

a) Extragerea pe fișe și ordonarea întregului material lexicografic al limbii române după alfabet și categorii ;

b) Înființarea unei biblioteci de specialitate cât se poate de completă.

c) Indrumarea de studii dialectale și lexicografice prin adunarea de material la fața locului, prin chestionare trimise în toate ținuturile românești și prin îndemnarea specialiștilor la conlucrare.

d) Publicarea de monografii, dicționare speciale, glosare, hărți lexicale, studii, bibliografii, scrieri de popularizare și prin

editarea unei publicații periodice, care va fi buletinul Muzcului limbei române.

*

Botanistul are în institutul său herbarii bogate, petrograful dulapurile sale cu pietre așezate frumos după categorii, entomologul cutiile sale de gândaci, numismatul colecțiile sale de monete, pe care le poate consulta de câteori are nevoie de ele. Nenumărate planșe, ilustrații și fotografii completează lipsurile acestor colecții. Numai filologului îi lipsește acest aparat atât de necesar pentru studiile sale. Fiecare filolog în parte e nevoit să-și dedice o parte însemnată a muncii sale adunării materialului indispensabil, umplându-și rafturile cu fișe, în care un strein și une ori el însuși — nu se poate orienta. Totdeauna moartea îl surprinde pe savant cu lucrări neterminate. Fișele filologului, în care sânt îngropați atâția ani din viața-i laborioasă, se împrăștie după moartea lui, fără să poată fi utilizate, de cele mai multe ori, de cei chemați să-i continue opera.

Știința s'a dezvoltat atât de mult în fiecare specialitate încât principiul economiei celei mai mari de timp a devenit un postulat pentru fiecare cercetător. Bibliotecile cu cataloage raționale, bibliografiile care să te informeze repede și exact asupra lucrărilor înaintașilor, și mai ales muzeele care să-ți cruțe vremea și osteneala de a-ți aduna însuși materialul de studiu, au devenit o necesitate pentru progresul științei în fiecare specialitate.

Din recunoașterea acestei necesități s'a născut gândul de a întemeia și pentru studiul limbei române un *Muzeu*.

În primul rând trebuie strâns *materialul lexicografic*

În privința aceasta Muzeul limbei române își începe viața în împrejurări cât se poate de prielnice. Directorul în același timp însărcinat din partea Academiei Române cu redactarea Dicționarului limbei române, tot materialul acestuia învoirea Academiei, la îndemâna cercetătorilor din muzeul limbei române, într'o sală anume întocmită — Sala D' — în care trei dulapuri cuprind 520 de cutii, cu peste un milion de fișe așezate după alfabet. Acest material se îmbogățește pe

zi ce merge prin noi extrageri de cuvinte care se adaugă la cele de până acuma. El se va îmbogăți mai ales de aci înainte prin colecțiile de material lexical pe care le va întreprinde Muzeul. Astfel, între Muzeu și Dicționar se stabilește o legătură firească: materialul Dicționarului stă la dispoziția cercetătorilor Muzeului, iar aceștia, prin studiile lor speciale, fac lucrările pregătitoare pentru Dicționarul limbei.

Aceste lucrări pregătitoare vor cuprinde toate ramurile gramaticii, dar preocuparea principală rămâne lexicografia.

Voim înainte de toate să pornim o colectare sistematică a materialului limbei vorbite în toate părțile locuite de Români, prin *studii dialectale* făcute la fața locului și prin *chestionare* care vor fi trimise în toate părțile. Credem că chiar în anul viitor vom putea întocmi cel dintâiu chestionar rațional, după un program binechibzuit. Pe baza răspunsurilor ce vom primi la aceste chestionare se vor alcătui *hărțile lexicale* pe care Muzeul limbei române și-a pus de gând să le editeze.

Până atuncia vom prelucra materialul bogat adunat în Răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu și se va întreprinde o serie de *glosare* după monumente de limbă veche, după ce mai întâiu vom stabili tipul de glosar și tipul *monografiei* unei comune — în cât privește partea lingvistică — spre a da amatorilor și diletanților un model de imitat și spre a-i îndemna la lucru.

Cu timpul, când între studenții Universității noastre vom găsi elemente pregătite, se va face opera grea de catalogare a întregului material lexical — așezat astăzi după alfabet — după *categori și noțiuni*.

Până atuncia voim să alcătuim — pentru a pune în circulație bogăția limbei — mici *dicționare de terminologie tehnică*, atât de mult așteptate mai ales în provinciile alipite, unde domnește cea mai mare anarhie, chiar și în manualele de școală, cu privire la terminologie.

Lovindu-mă de dificultăți tehnice și de o lipsă de înțelegere pentru utilitatea ilustrației, n'am izbutit s'o introduc în Dicționarul Academiei *Fotografiile și ilustrațiile* vor completa însă în Muzeul limbei române materialul lexical strâns pe fișe, iar o

arhivă de fonograme va căută să fixeze pentru posteritate pronunțarea exactă a limbei noastre vorbită în diferite regiuni. Imaginabil ar fi chiar — deși deocamdată nu credem realizabil acest gând — ca *filmuri cinematografice* să redea (în locul unor definiții, totdeauna necomplete) în mod perceptibil noțiunile exprimate prin unele verbe ale limbei, având astfel pe lângă fotografia „războiului de țesut“ sau a „meliței“ și ilustrația pentru verbul „a țese“ sau „a melița“.

Vom căută în același timp să punem la dispoziția cercetătorilor o *bibliotecă* de specialitate cât mai bogată. Inceputul s'a făcut prin procurarea a peste o mie cinci sute de cărți referitoare la studiul limbei și literaturii noastre și la studiile auxiliare, precum filologia romanică, slavă etc. Această bibliotecă cuprinde câteva cărți rare și e bogată mai ales în extrase și articole de reviste și ziare.

Cu timpul vom să întocmim o *bibliografie* completă privitoare la tot ce s'a scris cu privire la limba română, cu deosebire în reviste și publicații periodice, în formă de *indice general*, după materii.

Astfel nădăjduim să punem la dispoziția cercetătorilor aparatul necesar pentru studiile lor. Încăperile Muzeului, adăpostit într'un edificiu de sine stătător al Universității (Cluj, strada Elisaveta No. 23), stau la dispoziție, în cursul anului, încălzite și luminate, tuturor cercetătorilor serioși.

*

În același timp Muzeul limbei române a început o serie de *publicațiuni*.

În *Biblioteca Muzeului limbei române* vor apărea lucrări mai mari cu cuprins științific sau de popularizare. Trei lucrări, una de istorie literară și două studii asupra dialectului istroromân și meglenit sânt gata de tipar.

Pentru publicul mare s'a început a se publica în gazete o serie de articole, prin care am voit înainte de toate să relevăm greșelile de limbă pe care le fac de obicei intelectualii români

din provinciile eliberate, crescuți în școli streine. Fără a avea pretenția să îndreptăm limba, voim să contribuim la unificarea limbei noastre literare. Am crezut că astfel vom stabili mai ușor contactul cu toți cei ce au dorință de a-și cultiva limba și se punem în circulație o parte din comoara de cuvinte și expresii fericite pe care munca filologilor au adunat-o în curs de ani de zile în rafturile cu fișe ale Muzeului. Prin articole de popularizare vom continua să ținem treaz interesul pentru studiul limbei noastre.

Pentru specialiști și pentru toți cei ce se ocupă cu studiul limbei și literaturii noastre, apare *Dacoromania*, deocamdată în formă de anuar, cu care acum ne prezentăm întâia oară publicului. În ea se vor publica studii mai mici, mai ales de natură metodică și principiară, material și notițe. Ea înlocuiește deci revista de specialitate care ne lipsește. Mai ales părți bibliografice, atât de săracă în anul acesta, când lucrări științifice nu au putut să apară și legătura cu apusul e întreruptă, voim să-i dăm o importanță deosebită, luând asupra noastră sarcina atât de nemulțumitoare de a face dări de seamă despre toate lucrările de filologie și istorie literară care ni se vor trimite sau pe care ni le vom putea procura. Un indice va căuta, la sfârșitul fiecărui volum, să orienteze repede și îndeajuns asupra materiei tratate.¹

*

Cu programul desfășurat în aceste câteva cuvinte ne-am început activitatea.

În fiecare Luni seara, de la 6 până la 8, ne-am adunat la Muzeu câțiva prietini și colaboratori, făcând comunicări, discutând chestiuni de limbă și literatură, primind unul de la altul învățătură și idei nouă. Articolele ce se publică în acest Buletin și altele, care vor apărea aiurea sau încă nu și-au găsit forma matură pentru tipar, au fost cetite mai întâiu în aceste ședințe săptămânale. Cu deosebită bucurie au fost salutate articolele

venite de la colaboratorii noștri externi, al căror număr am dori să crească cât mai mult și să dăm de minciună pe cei ce susțin că o colaborare prietenească între filologi nu este cu putință.

Cluj, 25 Aprilie 1920.

Sextil Pușcariu.
